1918—1928

Deset let je v životě lidském doba dlouhá, v životě státním doba celkem nepatrná. Ale v životě státu nově založeného je i deset let, uplynuvších od jeho vzniku, obdobím, jež zasluhuje, aby soustředilo na sebe všestrannou pozornost, vyvolalo vzpomínky a dalo podnět k úvahám.

Desítileté trvání naší samostatnosti mělo by oživiti především naše vzpomínky; neboť bude věru s užitkem, budeme-li hodně vzpomínati na to, co bylo před 28. říjnem 1918, co bylo v tento den a v době nejbližší po něm. Vzpomene-li každý z nás, jak bylo před tímto historickým dnem a co by bylo následovalo, kdyby tu nebylo tohoto 28. října, musí býti, je-li dobré vůle a nezaslepen, naplněn vděčností a radostí. Pozorujeme co chvíli, jak se na toto v kolotu a starostech všedního života zapomíná; způsobí-li desítileté trvání naší samostatnosti, že tyto vzpomínky budou oživeny, zasluhuje už proto, aby bylo oslavováno. Stejný pocit radosti a uspokojení dostaví se, vzpomeneme-li, v jakém stavu se náš stát nalézal v době svého znovuzřízení, ať s hlediska správního či hospodářského, sociálního a kulturního, a srovnáme-li onen stav se stavem dnešním. A jsme-li dosti spravedlivi,

neubráníme se ani tu citu vděčnosti. Stačí jen vzpomenouti toho, jak musila býti takřka ze země vydupána ministerstva, nejvyšší soudní tribunály a řada jiných úřadů pro stát nezbytných. Stačí vzpomenouti poměrů hospodářských, tehdy a dnes, upevnění měny, řešení bytové otázky, vybudování školství, pozemkové reformy a jiných a jiných. Co tu bylo obtíží téměř při každém kroku, osobních i věcných, jaké bylo třeba energie, trpělivosti, oddanosti, píle, aby byl položen základ k dalšímu zdárnému rozvoji, na nějž můžeme dnes hrdě ukázati. Nechceme tvrditi, že dnes je vše už nejdokonalejší a že bylo dosaženo všeho; nikoliv, je třeba i nadále a mnohé opravovati, zdokonalovati, je užitečno i kritisovati, ovšem kritisovati spravedlivě a v poctivé snaze, aby se stala náprava v opravdovém zájmu celku. Je třeba posuzovati i svoje vlastní osobní bolesti, obtíže a oběti, jež nám náš stát snad uložil a ukládá, s hlediska celku státního. Kdybychom to dovedli, co by bylo ušetřeno hořkosti a bojů, nespokojenosti i neodůvodněné kritiky!

Oslava desetiletého trvání naší samostatnosti minula by se účinkem, nebude-li při ní hodně, všestranně a spravedlivě srovnáváno, jak bylo před deseti lety a jak je dnes. Úsudek musí vyzníti při vší kritičnosti příznivě pro dnešek; můžeme si s uspokojením říci, že hřivna, jíž se nám Prozřetelností dostalo, nebyla zakopána. Přes to ovšem mnohý, vzpomínaje, neubrání se tomu, aby mu duší nezavanul i jistý stesk; musíme si totiž také přiznati, že bylo tenkrát, před 10 lety, v určitých směrech radostněji než tomu je dnes. To vzpomeneme-li tehdejší svornosti celého národa, vzájemné lásky, jednoty v myšlení i snažení, vzorné ukázněnosti s dnešním přepjatým stranictvím a všemi jeho neblahými důsledky jak v životě veřejném, tak i namnoze v životě soukromém; rovněž srovnáváme-li tehdejší nadšení a obětavost s dnešní nedůtklivostí tam, kde stát vyžaduje oběti. S těmito zjevy, jež hoví vrozenému egoismu, bylo však nutno počítati; dlužno je vzíti jako nutné zlo a usilovati výchovou všeho občanstva k opravdovému republikanismu o jejich zeslabení a prozíravou politikou o pozvolné sbližování stran a o vyrovnání kolidujících zájmů jejich.

Desetileté jubileum naší samostatnosti nevzbudí jenom

vzpomínky, nýbrž dá podnět také k úvahám o tom, co bylo dosud vykonáno a jak to bylo vykonáno. Bude zjišťováno, kde se stala chyba, a zároveň hledáno, jak se příště lze takovýchto vad uvarovati a věc lépe než dosud zaříditi. Nám právníkům ovšem jsou nejbližší úvahy o oborech s právním řádem nejtěsněji souvisejících. Bylo by jistě neupřímností, kdybychom tvrdili, že jsme se vším úplně spokojeni a že bychom si nepřáli na prahu druhého 10letí, aby v něm bylo lépe. Jsou různé důvody vybízející ke kritice. Dotkneme se jen některých, jež jsou rázu povšechného a více zevního, neobírajíce se obsahem, jakostí jednotlivých prací zákonodárných.

Především jsme připraveni na to, že ozvou se opětné stížnosti ze řad právníků na to, že nemáme ve svém státě dosud sjednoceného právního řádu. Výtka je jistě vážná, ale, chceme-li býti spravedlivi, nemůžeme ji uznati za odůvodněnou. Sjednocovací práce nejsou nic jednoduchého ani snadného, neboť jde o sjednocení zásad a předpisů, jež jsou vžity ve dvou částech téhož území státního a jež nelze ani prohlašovati za samozřejmé a jedině správné, ani zase velkopansky podceňovati. Naopak, dlužno je bedlivě studovati, srovnávati a správně oceňovati. Netřeba dokazovati, že k takovéto práci je třeba klidu a času a že prvá léta naší samostatnosti pro spoustu palčivých otázek, jež bylo nutno s největším urychlením upraviti, této sjednocovací práci příznivá nebyla. Uznáváme-li tedy, že sjednocení právního řádu v nejdůležitějších jeho oborech, zejména v právu soukromém, trestním a procesním, nemohlo býti v prvém desítiletí skončeno, je zajisté odůvodněno přání, aby toto sjednocení bylo uskutečněno, pokud možno, v prvých letech desítiletí druhého.

Nedošlo-li ke sjednocení celých oborů právního řádu, nelze pomlčeti, že došlo ve velmi četných oborech a otázkách ke sjednocení částečnému. Podle toho, jak důrazně se v životě projevovaly nepříznivé důsledky dosavadní dvojitosti právní, bylo přikročeno k jednotné úpravě. Poněvadž se tak dálo právě jen po kusech a na rychlo, vzniká z toho pro právní život jistá nesnáz; nejenom že k téže právní materii, k témuž původnímu zákonu máme několik dodatků,

nýbrž nechybí ani příkladů, že pozdější dodatek mění, ruší anebo znovu doplňuje ustanovení daná v dodatku dřívějším. Vzniká tak nepřehlednost, jež ztěžuje právníkovi orientaci a tím i výkon jeho povolání. Chce-li totiž postupovati bezpečně, musí projíti všechny tyto dodatky za sebou, srovnávati jejich obsah a takto se ujistiti, co v daném času platí aneb ještě platí.

Podobná svízel vzniká z toho, že zákon je vydán jen na určitou dobu, pak je prostě prodloužen, a to se opakuje několikrát. Není divu, že po uplynutí jistého období právník se octne v pochybnostech, platí-li to neb ono ustanovení ještě či nikoliv. Chce-li nabýti jistoty, musí pracně prohledávati několik svazků Sbírky zákonů a nařízení.

Stejnou potíž působí periodická úprava téže otázky několika po sobě jdoucími zákony, z nichž každý je dán jen pro určité období a jejichž obsah se nekryje. I tu je třeba pozorně srovnávati znění nového zákona se starým, aby bylo lze dopracovati se jistoty, jaké vlastně změny nový zákon přináší.

Nechceme býti nespravedlivi a proto připouštíme, že v těchto případech bylo opravdu nesnadno najíti jinou cestu. Šlo o otázky, jejichž úpravu nebylo lze odkládati, ale jež také definitivně upraviti bylo nesnadno, poněvadž úprava jejich nejen souvisela s poměry stále se vyvíjejícími a se měnícími, nýbrž přímo na nich závisela.

Jsou ovšem i závady, pro něž těžko lze najíti uspokojivého vysvětlení. Jedna je povahy zásadní, druhá technické, ale obě jsou v souvislosti. Míníme to, že nemáme v našem státě zákony, jež jsme při převratu v r. 1918 převzali, dosud v autentickém znění československém, nýbrž, chceme-li zjistiti autentický text, musíme se utéci ke znění v jazycích cizích. Příležitosti k změně tohoto nepříznivého stavu bylo dosti; byly vydávány brzy po převratě soukromé sbírky těchto zákonů v jazyce československém, jazykově zpravidla pečlivě zpracované, takže úřední práce s těmito překlady spojená byla by se omezila na pouhou revisi těchto soukromých sbírek. A i jinak naskytovala se velmi často příležitost k odstranění vytýkané závady, když se původní zákon rakouský nebo uherský doplňoval nebo měnil v jed-

notlivých jeho ustanoveních. A zatím právě tyto doplňky a změny jsou největší svízelí pro právníka. Nový zákon omezuje se totiž na ty neb ony §§ původního zákona nebo jen na některé odstavce jejich. Ostatní obsah původního zákona zůstává nedotčen, ale také neuveden. A právě z toho vznikají velké nesnáze; především proto, že, jak řečeno, pro nedotčenou část původního zákona zůstává autentickým text německý nebo maďarský, takže pro týž zákon resp. různé jeho části, máme autentický text jednak německý (maď.), jednak československý. Dále i proto, že znění onoho původního zákona je zpravidla nedostupným. Na př. nelze bývalý »Říšský zákoník«, v němž je onen rakouský zákon uveřejněn, u nás vůbec obdržeti. Kde se má tedy právník, jenž nemá této sbírky ještě z doby předpřevratové ve své knihovně, s tímto zákonem seznámiti? Má před sebou jen úryvky, jak se jeví ve znění nového zákona československého, jež mu zůstávají při neznalosti celého zákona záhadou. Nebylo by tedy jistě žádáno mnoho, kdyby se alespoň při takových příležitostech uveřejnil dotčený zákon v celém svém nynějším znění a kdyby při tom byl československý text i oné jeho části, jež zůstává věcně nezměněna, prohlášen za autentický.

Věříme, že všechny tyto výtky a nesnáze jsou v souvislosti s těžkými počátky, jež bylo nutno překonati v prvém desítiletí. Proto si jimi nedáme kaliti radost z dnešního jubilea. Doufáme pevně, že nejen tyto, ale všecky jiné nedostatky, jež se v minulém desítiletí v životě našeho státu objevily, budou v druhém deceniu naší samostatnosti postupně odstraňovány.

Z dosavadních chyb třeba se učiti, dosavadními neúspěchy neb ne zcela uspokojivými výsledky nesmíme se dáti odstrašovati, nýbrž právě z nich musíme čerpati novou chuť a napnouti zdvojené úsilí, aby bylo příště lépe. Bude-li každý z nás a všichni dohromady na svém místě a bude-li každý svědomitě plniti povinnosti, jež jsou mu na jeho místě vykázány, proniknut láskou k státu, jejž smí hrdě nazývati svým, budou základy naší samostatnosti, tak slibně položené v desítiletí prvém, v dalším desítiletí nejen upevněny a rozšířeny, nýbrž spolehlivě uzpůsobeny k tomu, aby budova

státní samostatnosti naší stala se milou a útulnou všem, kdož jsou na ni odkázáni, a zároveň budila vážnost a respekt u všech, kdož na ni hledí zvenčí. —a.

Ku vzniku ústavní listiny.

Několik vzpomínek.

Jiří Hoetzel.

Po převratu veškerá státní moc zákonodárná a správní byla soustředěna v Národním výboru. Prozatímní ústava (zákon č. 37/1918 Sb. z. a n.) upravila výkon moci zákonodárné, kterou dala do rukou rozšířeného Národního výboru (Národního shomáždění), vymezila pravomoc presidenta republiky a moc »výkonnou a nařizovací« svěřila 17členné vládě. Neměl jsem žádné účasti na této prozatímní ústavě. Byl jsem však přítomen jako zástupce vlády při projednávání květnové novely (zákon č. 271/1919 Sb.), která přesněji upravila práva presidenta republiky a škrtla k návrhu Horáčkovu v § 14. ustanovení, že vláda čítá 17 členů.

Pokládám za štěstí svého života, že mi bylo popřáno, abych jako odborový přednosta ministerstva vnitra měl podíl na nejdůležitějších zákonech naší republiky. Nelituji této své spolupráce, třeba že mne na čas vytrhla z mého akademického povolání a třeba že jsem s ostatními byl vysazen kritice, jíž bych byl ušetřen, kdybych byl zůstal na klidné půdě akademické. Šlo o dobu v pravdě historickou. Zvláště zajímavé jsou vzpomínky na projednávání ústavní listiny definitivní (zákon č. 121/1920 Sb.). Osvětlují prostředí, v kterém se tento základní zákon spolu s jinými rodil a bezděčně nutí k porovnávání s poměry nynějšími. Uvedou se tím na pravou míru některé kritiky a ukáže se bezpodstatnost některých domněnek.

Nebyla to malá úloha, před kterou stálo revoluční Národní shromáždění, když mělo nám dáti definitivní ústavu. S tím souvisela celá řada jiných zákonů: volební řády, zákon župní, zákon o volebním soudu, jednací řády do obou sněmoven, zákon o volbě presidenta republiky, o ústavním soudu. Vedle toho bylo třeba ochrániti náš stát před využí-